

orchideeën er nog stonden en wat een verbazend groote en mooie er bij was met drie open bloemen, ook een zonneroosje en nog een stuk van een mosasaurus ook en honderden soldaatjes, een heel regiment met een kapitein „Meten jongens, zes decimeter, precies zoo lang als mijn arm.“

Eén voor één zag ik de drie hoofden boven de thymblaadjes uit de diepte oprijzen, de haren wit van kalk, grijsaards met blijde gezonde jongenswangen en oogen die straalden van voldoening. Dat is eerst natuursport.

Ik zal later wel eens vertellen van de volgende dagen, hoe wij alle vier op een boschhelling bij Oud-Valkenburg ons stuur kwijt raakten, zoodra we beneden voor 't eerst reuzen-orchideeën, de *Orchis purpurea* of *fusca* zagen staan, en in een volle vaart tegen een hek beneden in de wei belandden; hoe wij de allerzeldzaamsteboschvogeltjes ontdekten en nog een ander niet zoo mooie, maar ook heel zeldzame orchidee; en dan die tocht van Mechelen naar Epen, waar de wegberm één geel en paars gevlekte dubbellijn vormde van de zeldzame gele en gevlekte doove-netels; en een bosch bij Eperheide vol bloeiende zwarte boschbessen, aronskelken en longekruid beneden, vol fluiters, nachtegalen en zwarte-kopjes boven.

Wie 't kan doen, moet het niet nalaten dezen voorjaarstocht te ondernemen naar het neusje van ons land. Met Pinksteren van dit jaar zal 't er weer heel mooi zijn. Jammer dat de reis voor velen zoo ver is en zoo duur. Als de vacantiekaarten al in Mei geldig waren! Ja, dan! Daar moest de N. H. V.

eens op aan sturen, dat zou van 't jaar voor de bezoekers van de Biologische Tentoonstelling te Amsterdam ook heel wat waard zijn.

E. HEIMANS.

NACHTEGAAL.

Ze zingen weer in de boschjes, even krachtig en teer als in vorige jaren. Ik heb de inventaris weer opgemaakt en bevonden, dat wij hier slechts drie paar achteruit zijn gegaan en die

kunnen in de volgende weken nog wel arri-veeren, zoodat we misschien zelfs op vooruitgang mogen hopen. Dat is wel te verwonderen, want er wordt hier nog al veel gekapt en gebouwd en gemorreld en niemand is er, die er eenige moeite voor doet, om de nachtegalen te lokken en te beschermen. De politie kijkt een beetje uit naar vogelvangers, maar dat is dan ook alles.

Wanneer de menschen wilden, dan behoefde het aantal nachtegalen nooit te verminderen en dan zouden we er in iedere stad, in ieder dorp tenminste eenige kunnen hebben. Er zal, naar wij hopen, nog wel eens een tijd komen, dat bij den aanleg van parken, tuinen en aanplantingen rekening wordt gehouden met de behoeften der vogels en dan zal het „nachtegalenboschje“ even goed in het bestek worden opgenomen als nu het rozenperk of het begonia-bed.

Een nachtegalenbosch moet in het algemeen bestaan uit hoog en laag loofhout, omgeven door een dichte dorenhag. De grond

moet zelf begroeid zijn met allerlei wilde planten, zooals brandnetel, koekoeksbloem, fluitekruid, varens, maar er moeten ook plekken voorkomen, waar niet anders dan lage plantjes staan, zooals viooltjes, aardbei, zenegroen, kever-orchis, wintergroen en ook mogen dor blad en malm tusschen de stronken niet ontbreken.

Het „hooge hout“ behoeft alleen maar te bestaan in een paar eiken, esschen of, wat heel mooi is, wilde kers en lijster bes. Ook kunt ge gewoon het eiken hakhout laten opschieten, maar beuk of haagbeuk en kastanje zijn niet te gebruiken, want die maken het veel te donker. Voor onderhout kunt ge uw hart ophalen aan vogelkers, weichselhout (wat veel te weinig geplant wordt), meidoorn, wilde sneeuwbal, liguster, sering, kardinaalshoedje, berberis, haagbeuk, sparretje, braam en vooral veel kruisbessen.

Zet in de haag ook maar kruisbessen, en verder al het stekeligste en takkenrijkste goed, dat ge krijgen kunt, zoodat geen kat er doorheen kan: hulst, braam, gedoornde boksdoorn, ulex, gleditschia, eglantier, berberis, duindoorn. Het is zeer moeilijk, om het onderstuk van de heg „kattenproef“ te krijgen, maar daarvoor kan kippengaas en prikkeldraad helpen.

Zoo'n nachtegalenbosch kan op zichzelf met al

die rijkdom aan boomen, heesters en kruiden nog interessant genoeg worden, al krijgt een ouderwetsche tuinbaas een koude rilling, als hij bovenstaande opsomming leest. Intusschen moet ge wel bedenken dat een vogelbosch een vogelbosch moet blijven, ge kunt langs den doornhaag bloemen en insecten bestudeeren, maar het boschje zelf mag van half April tot half Augustus niet dan bij hooge nood-

zakelijkheid betreden worden. Natuurlijk zet ge er voor uw eigen plezier nog massa's sneeuwklonnes, anemonen, wilde tulpen, primula's, klaverzuring en muskuskruid in en laat ge een paar bryonia's over de haag kruipen. Ook hegge-clematis niet te vergeten.

Nu hoor ik menigeen zeggen: „alles mooi en goed, maar ons tuin-tje is niet meer dan een paar honderd vierkante meter groot en het gaat toch niet aan, om dat nu geheel en al tot vogelvesting in te richten.“ In zoo'n geval moet je je burens overhalen om er een

te maken of, wat oneindig veel beter is, overleg met uw burens om samen een vogelboschje te maken van het grensgebied uwer tuinen. In den regel is dat toch een verwaarloosde zoom en nu kunt ge die zoo een prachtige bestemming geven. Waar drie of vier perceelen aan elkander grenzen gaat het natuurlijk nog gemakkelijker. Wanneer ieder een stuk of zestig vierkante meter geeft, dan

Broedende Nachtegaal.

Photo van R. Tepe.

kun je een prachtig vogelasyl stichten. Er gaat toch niets boven goede buurschap!

Intusschen is het nu wel de geschikte tijd, om in dezen allerlei goede voornemens te vormen, maar niet om ze uit te voeren; daarmee wachten wetot het najaar. Het eenige, wat je nu doen kunt is de plekken, waar vogels kunnen huizen, ontzien, zorg dragen voor voldoende wasch- en drinkgelegenheid en de bestaande nesten beschermen tegen kraaien en katten en ander ontuig. Een klein heininkje van prikkeldraad, een dak van dorentakken, te rechter tijd en op omzichtige wijze aangebracht, kan menig broedsel redden.

Persoonlijke bewaking is natuurlijk het allerbeste.

De meeste menschen stellen zich het nachtegalenhuishouden voor zooals het altijd door dichters en teekenaars is afgebeeld: het mannetje hoog op stelten, zielsroerende jammerklachten of hartstochtelijke verrukkingskreten uitbazuinend, het wijfje tusschen de dorre bladeren ineengedoken, koesterend het zich ontwikkelend kroost.

Maar er komt nog heel wat anders voor den dag, als ge de zaken van nabij beziet. Dat wijfje is lang zoo'n sloof niet, als men wel meent en in de eerste dagen na de kennismaking speelt ze geducht den baas en dan moet het mannetje alsjeblieft spelen en hard werken, zoodat hij vaak in geen half uur gelegenheid kan vinden, om eens naar hartelust te zingen

Photo van R. Tepe.

Het Nachtegaalsnest in 't eiken hakhout.

Je hoeft natuurlijk niet den heelen dag bij je nesten op post te staan, maar het is al goed als zich van tijd tot tijd iemand vertoont, die voor kraaien en katten een paar flinke keisteenen in den zak heeft. Vooral is dat wenschelijk in de morgenuren, want de meeste rooverijen geschieden 's morgen vroeg. En ge behoeft er niet tegen op te zien, om vroeg op te staan, want de eerste morgenuren, dat is juist de mooiste tijd van den dag en dan ben je het beste in de gelegenheid, om het leven en bedrijf der vogels waar te nemen. Nooit zingen ze schooner dan bij zonsopgang en al die aardige gebeurtenissen van vechten en vrijen, paren en nestbouw, gebeuren hoofdzakelijk in den morgenstond.

Het wijfje zit op den grond of op een lagen tak en roept van tijd tot tijd zacht maar dwingend: „sie...t“. Eén enkele toon, niet het mooie, malsche, vriendelijk vragende „oewiet“ van het mannetje maar een dun geluid met een accent, dat niet doet denken aan vleien of verzoeken, doch veeleer aan vermanen en aanporren. 't Is of ze heel duidelijk zegt: „komaan, man, hoe heb ik het nou, heb je haast wat?

En de aldus geapostrofeerde nachtegaalman zit ook op den grond of op een laag takje, een el of vijf van zijn Beatrice vandaan met zijn oogen wijd open, het oor tot luisteren geneigd en het heele lichaam in een houding van strakke opmerkzaamheid.

Arme kerel! Eindelijk ziet of hoort hij wat: een klein wormpje kruipt uit den grond, een made kronkelt in het vochtige, dorre loof en nu vliegt hij als de bliksem er op af, pakt het diertje en vliegt er mee naar zijn wijfje, dat al met den bek open zit en met half hangende vleugels en een van voldoening getuigend gesjierk, het hapje in ontvangst neemt. Voor ze het goed en wel heeft ingeslikt zit Philomeel weer op den loer en niet lang duurt het of zijn ega port hem weer aan met haar schrille roepje.

Dit gaat zoo wel vijftwintigmaal achtereen en ten slotte krijgt ge de overtuiging, dat de juffer de liefdesbetuigingen van den jongeling (want als zoodanig is die voerderij toch bedoeld) tot een substantieel ontbijt weet te doen aangroeien.

Dit voeren van de wijfjes gedurende den paartijd gebeurt bij zeer veel vogelsoorten, maar bij geen enkele neemt het zoo'n omvang aan als bij de nachtegaal-groep. Roodborstjes-dames bijvoorbeeld kunnen hun mannen ook geweldig aan 't werk zetten. De huismusschen maken er veel minder werk van, die stoppen hun wijfje wel toe, maar ze houden het geen vijf minuten vol, vinken zijn al vlijtiger en kneutjes hebben het al veel harder te verantwoorden. Je zoudt haast gaan meenen: hoe beter zanger, hoe meer onder de plak.

Naarmate het seizoen vordert, wordt het mannetje meer onafhankelijk. Het kiezen van de nestplaats geschiedt al voor een groot deel onder zijn invloed, soms beginnen mannetjes en wijfjes ieder een nest te bouwen, en dan hebben ze zeker heel wat te discussieeren over de vraag, welke van de beide plannen voltooid zal worden. Die nachtegaalsnesten zijn lang zoo slordig niet als wel gezegd wordt, sommige zijn heel aardig afgewerkt, getuige de hierbij gevoegde foto.

Omtrent den zang van den nachtegaal bestaan heel veel verkeerde voorstellingen en er zijn nog altijd menschen, die meenen, dat hij alleen 's nachts zingt. Niets is minder waar. Er zijn veel nachtegaleen, die na de eerste week van Mei nooit meer 's nachts zingen. Intusschen mag hierbij wel in 't oog gehouden worden, dat de beteekenis die verschillende menschen aan het woordje „nacht“ geven, nog al uiteenloopt en de eerste de beste Hoogere-Burger, die wat van cosmografie geleerd heeft, weet er van mee te praten, dat op onze breedte in de maand Juni de avondschemering nog niet ten einde is, of de morgenschemering begint reeds.

Mijn ervaring is deze: in de laatste week van April en het begin van Mei zingen de nachtegaleen het meest en het mooist in het laatste deel van den nacht, tusschen tweeën en drieën en sommige, heel enkele, houden dat vol tot in Juni. Zijn de wijfjes eenmaal goed en wel aangekomen, dan krijgt de dagzang de overhand op de nachtzang en dan

wordt het meest gezongen 's morgens van drie tot zes uur, van achten tot elven, om vier uur weer en eindelijk in den avond.

Na elf uur 's avonds zingen er niet veel meer. Het weer, de meerdere of mindere rust in den omtrek van het nest, de toestand van het huishouden en de individualiteit van den zanger zelve, brengen groote verscheidenheid in de dagverdeling, zooals ge gemakkelijk merken zult, indien ge eenige dagen achtereen aantekeningen houdt van wat er onder de nachtegaleen in uw buurt al zoo voorvalt.

Als een nachtegaal aan 't zingen is, dan verkeert hij niet in zoete vergetelheid van wat er om hem heen gebeurt. Niets ontgaat hem en wanneer ge met den gewonen nachtegaalzang bekend zijt, dan zult ge ook bespeuren, dat elke gebeurtenis: de nadering van een luisteraar, het voorbijvliegen van een groote vogel, de zang van een „mededinger“ of van een andere zangvogel, een wijziging in zijn lied brengt. Hij vervalt dan soms in gillende geluiden, dan weer laat hij zijn bekenden kikker hooren en als het liedje van dien anderen zangvogel hem toelijkt, dan bootst hij dat na, want hij is lang niet altijd hoogdravend en houdt op zijn tijd evenveel van een grapje als elke andere zanger.

JAC. P. THIJSSSE.

ORNITHOLOGISCHE REIS- HERINNERINGEN.

Toen ik voor ongeveer twee jaren onder gelijk-luidend opschrift eenige vogelkundige berichten mededeelde omtrent eene door mij gemaakte reis naar enkele plaatsen in Noord-Duitschland, is mij gebleken, dat die berichten door sommigen, die zich voor vogels interesseeren, met eenig genoegen gelezen zijn. Dit geeft mij moed om thans, nu ik wederom een paar reisjes heb gemaakt, ook daarover een en ander te schrijven, in de hoop dat aan deze regelen een even goed onthaal moge te beurt vallen.

Ik begon dan dezen zomer met een uitstapje naar Texel, welk eiland, ofschoon reeds meermalen door mij bezocht, toch steeds zijn aantrekkingskracht blijft uitoefenen. Het eiland boeit mij vooral daarom, omdat het eene in hoofdzaak geheel andere natuur en vogelfauna te zien geeft dan die welke in mijn binnenlands gelegene Utrechtsche omgeving te aanschouwen vallen. Hier bosch, heide en bouwland; daar strand, duinen en water.

Ik zwierf twee dagen op het heerlijke eiland rond in gezelschap van mijn schoonzoon, die in de vogel-